

Эпштейн И. С. Основные аспекты социальной адаптации детей младшего школьного возраста с нарушениями слуха

В статье раскрыто понятие „социальная адаптация детей младшего школьного возраста”; коротко представлена возрастная периодизация; по Д. Альжеву выделены четыре группы факторов социализации детей младшего школьного возраста; непосредственно рассмотрена группа микрофакторов, которые влияют на социальную адаптацию детей младшего школьного возраста с нарушениями слуха, среди которых: семья, межличностные отношения, обучение, микросоциум и др.; представлены типичные опасные ситуации, которые негативно влияют на социализацию; определены основные аспекты социальной адаптации детей младшего школьного возраста с нарушениями слуха.

Ключевые слова: социальная адаптация, дети младшего школьного возраста с нарушениями слуха, микрофакторы социальной адаптации, аспекты социальной адаптации.

Epstein I. The main aspects of social adaptation of children of younger school age with a hearing disorder

In article the concept „social adaptation of children of younger school age” is opened; the age periodization is shortly presented; according to D. Alzhev four groups of factors of socialization of children of younger school age are allocated; the group of microfactors which influence social adaptation of children of younger school age with a hearing disorder, among which is directly considered: family, interpersonal relations, training, microsociey, etc.; typical dangerous situations which negatively influence socialization are presented; the main aspects of social adaptation of children of younger school age with a hearing disorder are defined.

Key words: social adaptation, children of younger school age with a hearing disorder, microfactors of social adaptation, aspects of social adaptation.

Стаття надійшла до редакції 06.07.2012 р.

Прийнято до друку 31.08.2012 р.

УДК [364-786+37.013.42] – 053.2:343.31

М. Ф. Костючек

**СУТНІСТЬ І ЗМІСТ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ, ПОСТРАЖДАЛИХ ВІД ТОРГІВЛІ
ЛЮДЬМИ**

Найбільш ефективною формою соціально-педагогічної роботи з дітьми, постраждалими від торгівлі людьми, є соціально-педагогічна реабілітація, яка представляє собою комплекс заходів психологічного,

педагогічного, економічного, медичного, юридичного характеру на основі створення умов для задоволення потреб, що спрямовані на відновлення, повернення, реінтеграцію дитини у суспільство (сім'ю, навчально-виховні установи, колектив однолітків) і сприяють повноцінному функціонуванню в якості соціального суб'єкту.

Провідними у цьому комплексі виступають заходи педагогічного (виховного й освітнього) змісту й характеру.

Щоб повніше розкрити сутність і зміст соціально-педагогічної реабілітації, реінтеграції в суспільство та подальшу соціалізацію дітей, постраждалих від торгівлі людьми, охарактеризуємо цю категорію як напрям соціально-педагогічної діяльності.

Так, дослідники структури соціально-педагогічної діяльності та соціально-педагогічної роботи О. Безпалько, І. Зверєва, А. Капська до основних структурних компонентів досліджуваних понять включають: об'єкт, суб'єкт, мету, завдання, принципи, функції, етапи, технології, методи, форми, результат [2, с. 47 – 80; 12, с. 39 – 45; 13, с. 48 – 57].

Значить, таку ж структуру має й соціально-педагогічна реабілітація, виступаючи напрямом соціально-педагогічної діяльності.

Охарактеризуємо кожний компонент соціально-педагогічної реабілітації дітей, постраждалих від торгівлі людьми, більш детально.

Об'єктом соціально-педагогічної реабілітації у межах нашого дослідження, виступають діти, постраждалі від торгівлі людьми. Нами було визначено, що діти, постраждалі від торгівлі людьми – це будь-яка особа, віком до 18 років, якій злочином „торгівля людьми” спричинено моральну, фізичну або матеріальну шкоду.

А торгівля дітьми, у свою чергу, – це будь-яка угода або будь-який акт (викрадення, вербування, переміщення, переховування, передача чи одержання дитини), вчинені за винагороду або інше відшкодування з метою експлуатації дитини.

Так, згідно зі ст. 23 Закону України „Про протидію торгівлі людьми”, держава має надавати допомогу дитині з моменту, коли з'явилися підстави вважати, що вона постраждала від торгівлі дітьми, до повного завершення реабілітації дитини [4].

Відповідно до ст. 17 Закону України „Про протидію торгівлі людьми”, основними закладами допомоги особам, які постраждали від торгівлі людьми, визначені центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та їх спеціалізовані формування, а також центри соціально-психологічної реабілітації дітей та притулки для дітей [4].

Основними *суб'єктами* (другий компонент соціально-педагогічної реабілітації) у межах нашого дослідження виступають держава, громадянські й суспільно-політичні об'єднання, фонди, конфесії, органи місцевого самоврядування, професіонали соціальної роботи, які вступають у взаємодію з метою здійснення соціально-педагогічної реабілітації дітей, постраждалих від торгівлі людьми.

Основоположною категорією та компонентом соціально-

педагогічної діяльності, яка об'єднує усі інші її компоненти, є мета. Саме від вибору мети найбільше залежить вибір змісту й технологій реабілітації та реінтеграції дітей, постраждалих від торгівлі людьми.

Мета є елементом свідомої діяльності, який характеризується передбаченням у свідомості результату діяльності і шляхів її досягнення.

Отже, *метою* соціально-педагогічної реабілітації дітей, постраждалих від торгівлі людьми, є забезпечення базових потреб дітей, постраждалих від торгівлі людьми, відновлення фізичного і психологічного здоров'я цих дітей шляхом усунення негативних наслідків, спричинених торгівлею людьми, реінтеграція дитини в суспільство.

Визначивши мету соціально-педагогічної реабілітації дітей, постраждалих від торгівлі людьми, звернемося до визначення її більш конкретних завдань.

Завдання – це основна ланка реабілітаційного процесу. Тобто реабілітаційний процес можна представити як ланцюжок реабілітаційних ситуацій, які послідовно виникають та в ході яких ставляться і вирішуються численні виховні, розвивальні та корекційні завдання різного рівня складності. Реабілітаційна ситуація – це сукупність умов, у яких спеціалістом з соціальної реабілітації ставляться цілі та завдання розвитку і корекції дитини з відхиленнями у розвитку. Основною „клітинкою” реабілітаційного процесу як і соціально-педагогічної діяльності, є оперативні завдання, послідовність виконання яких призводить до вирішення тактичної і стратегічної мети [1].

Оскільки соціально-педагогічна реабілітація жертви торгівлі людьми – комплекс заходів, спрямованих на відновлення соціальних зв'язків і соціальних функцій, утрачених особою, постраждалою від торгівлі людьми, а також інших заходів, спрямованих на реінтеграцію жертв торгівлі людьми в сім'ю і суспільство [9], то найбільш важливими під час здійснення соціально-педагогічної реабілітації дітей є наступні завдання:

- Забезпечення базових потреб дитини;
- Відновлення порушеного процесу соціалізації;
- Подолання наслідків травмуючої ситуації, що мала місце у минулому;
- Правовий захист та правова допомога дитині;
- Активне пристосування дитини до прийнятих у суспільстві норм та правил поведінки. Регуляція соціально несприятливих форм поведінки;
- Відновлення соціального статусу в сім'ї, колективі ровесників, суспільстві;
- Забезпечення соціального, емоційного, інтелектуального та фізичного розвитку дитини. Створення умов для максимального розкриття її потенціалу;

- Відновлення необхідного рівня освіти (тобто оволодіння базовим компонентом змісту освіти), структури ігрової та навчальної діяльності. Створення виховного розвиваючого середовища для дитини;

- Організація дозвілля та спілкування;
- Попередження вторинної віктимізації дитини;
- Реконструкція соціокультурного середовища, абілітація родини та найближчого оточення з метою максимального задоволення потреб дитини [9; 15; 16; 19; 20].

Щоб соціально-реабілітаційні завдання були грамотно поставлені, необхідно враховувати такі їх особливості:

Соціально-реабілітаційні завдання мають включати в себе характеристику психічного розвитку дитини до корекційного впливу і бажані зміни, які повинні відбутися в її психіці на певному етапі процесу соціально-педагогічної реабілітації.

Вважати дитину активним рівноправним співучасником процесу соціально-педагогічної реабілітації, який має власну логіку поведінки.

При вирішенні оперативних і тактичних завдань не упускати стратегічної мети реабілітації, вміло конкретизувати їх залежно від умов [1].

Для успішного проведення реабілітаційних заходів та досягнення конкретних завдань у кожному конкретному випадку необхідно дотримуватися основних принципів реабілітації.

Принципи – це основні, вихідні положення будь-якої теорії, керівні ідеї, основні правила поведінки, дії. У соціально-педагогічній реабілітації принципи відображають основні вимоги, що пред'являються до неї і визначають її організацію, зміст, форми і методи реабілітаційних впливів [1].

Будучи комплексним, універсальним видом діяльності, соціально-педагогічна реабілітація дітей, постраждалих від торгівлі людьми, спирається на класифікації принципів, пропонованих О.Безпалько, Л.Гусяковою, В.Курбатовим, Є.Холостовою та адаптованих у реабілітаційній практиці [6].

На наш погляд, для зручності використання та усвідомлення цих принципів доцільно їх класифікувати та об'єднати в блоки – філософські, соціально-політичні, психолого-педагогічні, організаційні, специфічні принципи [2], які були нами розглянуті раніше.

Наступним компонентом соціально-педагогічної реабілітації дітей, постраждалих від торгівлі людьми, виступають функції.

За визначенням словника іноземних мов *функція* (від лат. Function – виконання) – обов'язок, коло діяльності, призначення; роль, яка виконується суб'єктом або об'єктом у певній сфері діяльності [10]. Відповідно соціально-педагогічна реабілітація дітей, постраждалих від торгівлі людьми, виконує наступні функції:

- Відновлюючу, яка передбачає відродження тих позитивних якостей, які переважали у дитини до ситуації торгівлі людьми, звернення

до пам'яті індивіда і його добрих справ [18];

- Компенсаторну, суть якої полягає у формуванні в дитини прагнення компенсувати той чи інший недолік завдяки виявленню зусилля в діяльності в тій галузі, яку вона любить і в якій може швидко домогтися успіху (наприклад, у спорті, художній творчості, праці тощо);

- Стимулюючу, яка спрямована на активізацію позитивної суспільно-корисної діяльності дитини. Вона реалізується завдяки використанню методів схвалення, засудження, тобто обов'язково з проявом оціночного емоційного ставлення до поведінки чи вчинків суб'єктів дії;

- Виправну, яка пов'язана з виправленням негативних якостей дитини і передбачає застосування різноманітних методів заохочення, переконання, навіювання, які сприяють успішній корекції поведінки [18].

Виходячи з цих функцій під час здійснення соціально-педагогічної реабілітації дітей, постраждалих від торгівлі людьми, соціальний педагог виконує різні *ролі*, які можуть бути об'єднані в п'ять основних груп:

- практичні – консультант, соціальний менеджер, помічник сім'ї, вуличний працівник, учитель соціальних умінь;
- посередницькі – брокер соціальних послуг, керуючий справами сім'ї, захисник прав та інтересів сім'ї;
- керівні – керівник персоналу, адміністратор, лідер команди;
- дослідницькі – експерт, аналітик, дослідник;
- сервісні – викладач, супервізор [3, с. 101; 7, с. 6].

Специфіка соціально-педагогічної реабілітації дітей, постраждалих від торгівлі людьми, полягає в тому, що соціальний педагог одночасно виконує кілька ролей. По-перше, він є лідером команди спеціалістів, залучених до роботи з випадком дитини, постраждалої від торгівлі людьми (керівна роль). По-друге, соціальний педагог є безперечно помічником як дитини, постраждалої від торгівлі людьми, так і її батьків, консультантом (практична роль). Крім того соціальний педагог має виступати захисником прав та інтересів дитини, постраждалої від торгівлі людьми, та її сім'ї, бути посередником між сім'єю й різноманітними організаціями та установами (посередницькі ролі). Постійно працюючи із дитиною, постраждалою від торгівлі людьми, та її сім'єю, соціальний педагог досліджує сім'ю, аналізує основні тенденції розвитку сім'ї, визначає й попереджує можливі кризові ситуації (дослідницькі ролі).

Наступним компонентом сутності і змісту соціально-педагогічної реабілітації дітей, постраждалих від торгівлі людьми, є *напрями*, які нерозривно пов'язані із визначеними нами суб'єктом, об'єктом, принципами и функціями.

Враховуючи те, що визначальними чинниками розвитку особистості є мікро- та макросередовище, активність особистості та її виховання і навчання, можна виділити такі напрями соціально-

педагогічної реабілітації дітей, постраждалих від торгівлі людьми:

- Виявлення та ідентифікація дітей, постраждалих від торгівлі людьми;
- Забезпечення безпеки та первинних) потреб дітей, постраждалих від торгівлі людьми;
- Відновлення фізичних функцій дитини (медичний аспект);
- Відновлення психологічних функцій дітей (психологічний аспект);
- Вивчення стану дитини, постраждалої від торгівлі людьми, її сім'ї та умов їх соціального функціонування;
- Педагогічна корекція знань дитини відповідно до її віку, формування правової культури, професійна орієнтація;
- Психолого-педагогічна корекція, формування особистісних якостей дитини, сприяння особистісному розвитку дитини;
- Соціальна та побутова адаптація дитини;
- Захист прав та інтересів дитини, постраждалої від торгівлі людьми; представлення її інтересів у різних інстанціях;
- Соціально-педагогічний супровід дітей, постраждалих від торгівлі людьми, та їх сімей;
- Розвиток потенційних творчих здібностей дітей;
- Психолого-педагогічне консультування дітей і членів їх сімей;
- Формування у суспільстві та мікросередовищі толерантного ставлення до дітей, постраждалих від торгівлі людьми;
- Попередження ревіктимізації дітей, постраждалих від торгівлі людьми [14, с. 128; 17, с. 13 – 40].

Ця система напрямів повністю відповідає основним положенням загальної педагогіки та її галузям – теорії виховання й навчання, а також основними змістовним аспектам соціально-педагогічної діяльності – соціальне виховання, навчання та освіта [11, с. 39].

Наступним компонентом соціально-педагогічної реабілітації дітей, постраждалих від торгівлі людьми, виступає тріада – технології, методи та форми роботи, які ми розглядаємо в нерозривній єдності.

Технологія (від грецького *technē* – мистецтво, майстерність, уміння + *logos* – учіння) – система знань про способи та засоби якісного перетворення об'єкта [10].

Ураховуючи сформульовані нами суб'єкт, об'єкт, мету, завдання соціально-педагогічної роботи з дітьми, постраждалими від торгівлі людьми, під *технологіями соціально-педагогічної реабілітації дітей, постраждалих від торгівлі людьми*, ми розуміємо спосіб організації цілеспрямованої, двосторонньої діяльності суб'єктів і об'єктів на основі її поділу на процедури, їх координації й синхронізації та вибору оптимальних засобів, форм і методів виконання. Процедури (етапи, компоненти, напрями роботи) є відносно завершеними і незалежними одна від одної діями суб'єктів і об'єктів діяльності, що можуть

здійснюватись одночасно або в певній послідовності, але спрямовуються на вирішення окремих завдань діяльності. Форми і методи в контексті технології розуміються як способи здійснення процедури. Метод, у свою чергу, може являти собою як розроблену і апробовану технологію (методику), так і загальний підхід до здійснення діяльності. Кожна процедура може передбачати кілька методів її здійснення, які використовуються залежно від умов здійснення діяльності і наявних ресурсів [5].

Метод соціально-педагогічної роботи (від грецького *methodos* – шлях, спосіб пізнавальної й практичної діяльності людей) – це сукупність прийомів і способів, які використовуються для стимулювання і розвитку потенційних можливостей особистості, конструктивної діяльності щодо зміни несприятливої життєвої ситуації чи розв'язання проблем клієнтів та досягнення різноманітних професійних цілей і завдань суб'єкта соціально-педагогічної роботи [2, с. 69].

Метод соціально-педагогічної реабілітації дітей, постраждалих від торгівлі людьми, – це той же метод соціально-педагогічної роботи, що набуває специфічності при використанні його стосовно специфічного об'єкту в умовах реабілітаційного процесу [11, с. 170].

Ураховуючи те, що суб'єкти соціально-педагогічної роботи використовують різноманітні методи, які виникли та розвинулися в межах різних наук, зокрема, філософії, соціології, педагогіки, психології, права, менеджменту, медицини тощо, у якості ознаки класифікації методів соціально-педагогічної реабілітації дітей, постраждалих від торгівлі людьми, ми обираємо міждисциплінарність або інтегративність теорії і практики соціально-педагогічної роботи, і виділяємо, по-перше, теоретичні і практичні методи соціально-педагогічної роботи, по-друге, філософські, соціологічні, педагогічні, правові, управлінські, медичні та [6].

Виходячи з етимології слова „форма” (від лат. *forma* – зовнішній вигляд, контур; системна організація, структура чого-небудь), під *формою* соціально-педагогічної реабілітації дітей, постраждалих від торгівлі людьми, треба розуміти, по-перше, організаційну систему діяльності суб'єктів, залучених до соціально-педагогічної реабілітації дітей, постраждалих від торгівлі людьми; по-друге, систему взаємодії між суб'єктами та між суб'єктами та об'єктами (дітьми, постраждалими від торгівлі людьми, та їх сім'ями) соціально-педагогічної реабілітації, які найбільш доцільні для досягнення мети реабілітації та реінтеграції дітей, постраждалих від торгівлі людьми [11, с. 170 – 171; 6].

Форми соціально-педагогічної реабілітації різноманітні та багаточисельні. Дослідниками наводяться різні класифікації форм соціально-педагогічної реабілітації. Найпоширеніші з них наступні:

1) за об'єктом соціально-педагогічного впливу: індивідуальні, групові та масові форми.

2) за видами діяльності дітей, постраждалих від торгівлі людьми: форми навчальної, трудової, громадської, дозвільної діяльності;

3) за основними напрямками соціально-виховної роботи: форми соціально-світоглядного, розумового, морального, трудового, правового, естетичного, фізичного санітарно-гігієнічного, статевого виховання;

4) за способом впливу на дітей, постраждалих від торгівлі людьми: словесно-наочні (лекції, доповіді, вечори питань і відповідей, диспути, вікторини, багатотиражна та стінна преса), практичні форми [11, с. 170 – 171; 6].

На наш погляд, усі ці класифікації є доцільними й взаємодоповнюючими та охоплюють всю систему соціально-педагогічної роботи з дітьми, постраждалими від торгівлі людьми.

Серед засобів соціально-педагогічної реабілітації Н. Коношенко виділяє:

- Засоби „природи”. Тут мається на увазі вплив на дитину (на її біологічну, психологічну, соціальну поведінку) за допомогою засобів природи з метою відновлення цілісності дитини. Засобами такої реабілітації можуть бути терапія природою, аромотерапія, повітряні ванни, загартовування та ін.;

- Засоби „культури і мистецтва”, коли передбачений вплив на дитину (на її біологічну, психологічну, соціальну поведінку) здійснюється за допомогою засобів мистецтва, культури з метою відновлення її цілісності. Засобами такої реабілітації може бути музика, театр, гра, живопис;

- „Соціальні засоби”, тобто вплив на дитину (на її біологічну, психологічну, соціальну поведінку) за допомогою соціальних засобів з метою відновлення її цілісності. Засобами такої реабілітації можуть бути спільна діяльність і спілкування із представниками різних соціальних груп (батьки, однолітки, спортивна група тощо) [8, с. 60].

Здійснення професійної діяльності на основі технології та використання різноманітних технологій означає технологічний підхід до організації соціально-педагогічної роботи. У межах цього підходу ми розглянемо наступний компонент соціально-педагогічної реабілітації дітей, постраждалих від торгівлі людьми – *етапи*.

Майже всі дослідники (І. Зверева, А. Капська, Л. Завацька, В. Лютий, В. Нікітін, І. Зайнишев, В. Курбатов та ін.) одноставні у визначенні етапів як загальної, так і окремих технологій соціально-педагогічної роботи: 1) діагностичний, 2) соціально-педагогічне прогнозування, моделювання та проектування (розробка чи вибір моделі, проекту, технології тощо), 3) процесуальний або процедурний (реалізація моделі, проекту, технології тощо), 4) результативний або аналітичний (оцінка та аналіз отриманих результатів діяльності, формулювання рекомендацій, визначення подальших перспектив) [3; 11; 12; 13].

Усі ці підходи будуть враховані нами під час експериментального етапу нашого дослідження.

І, нарешті, *результатом* соціально-педагогічної реабілітації дітей, постраждалих від торгівлі людьми (останній компонент її структури), є

реабілітована особистість, яка після процесу реабілітації здатна до інтеграції в суспільство, подальшого всебічного, зокрема, соціального розвитку та самореалізації [6].

Отже, мета статті, що полягала у розкритті сутності і змісту соціально-педагогічної реабілітації дітей, постраждалих від торгівлі людьми, нами була досягнута. Нашому подальшому дослідженню будуть підлягати практичні аспекти здійснення соціально-педагогічної реабілітації дітей, постраждалих від торгівлі людьми у діяльності державних та громадських організацій та інституцій.

Список використаної літератури

- 1. Акатов Л. И.** Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями здоровья. Психологические основы : учеб. пособ. для студ. вузов / Л. И. Акатов. – М. : Владос, 2004. – 365 с.
- 2. Безпалько О. В.** Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі : навч. посіб. / О В Безпалько. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 208 с.
- 3. Завацька Л. М.** Технології професійної діяльності соціального педагога : навч. посіб. для ВНЗ / Л. М. Завацька. – К. : Видавничий Дім „Слово”, 2008. – 240 с.
- 4. Закон України „Про протидію торгівлі людьми”** // Голос України. – 2011. – № 192. – С. 10.
- 5. Інновації в роботі з ресоціалізації неповнолітніх, засуджених до покарань, не пов’язаних з позбавленням волі : методичні матеріали** / [ред. В. П. Лютий]. – К. : ДСССДМ, 2005. – 104 с.
- 6. Караман О. Л.** Принципи соціально-педагогічної роботи з неповнолітніми засудженими в пенітенціарних закладах / О. Л. Караман // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2011. – № 1. – С. 51 – 57.
- 7. Коморова Н. М.** Соціальний супровід клієнтів / Н. М. Коморова // Соц. працівник. – 2006. – № 14. – С. 1 – 32.
- 8. Коношенко Н. А.** Соціально-педагогічна реабілітація як засіб подолання девіантної поведінки молодших школярів / Н. А. Коношенко // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2011. – № 3. – С. 55 – 61.
- 9. Модельный закон об оказании помощи жертвам торговли людьми.** Принят на тридцатом пленарном заседании Межпарламентской Ассамблеи государств-участников СНГ (Постановление №30-12 от 3 апреля 2008 года) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=997_43
- 10. Социальная педагогіка : словарь** / [сост., автор и ред. Л. В. Мардахаев]. – М. : МГСУ «Союз», 1999. – 442 с.
- 11. Социальная педагогіка : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед.** / [ред. В. А. Никитин]. – М. : Гуманит изд. Центр ВЛАДОС, 2000. – 272 с.
- 12. Соціальна педагогіка : підручник** / [ред. проф. А. Й. Капська]. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 256 с.
- 13. Соціальна педагогіка: теорія і технології : підручник** / [ред. І. Д. Зверева]. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 316 с.
- 14. Соціальна профілактика торгівлі людьми : навч.-метод. посіб.** / [ред. : К. Б. Левченко, І. М. Трубавіна]. – К. : ТОВ „Агентство „Україна”, 2007. – 352 с.

- 15. Соціальна** робота в Україні : навч. посіб. / І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, С. Я. Харченко та ін. – К. : Наук. світ, 2003. – 233 с.
- 16. Соціальна** робота в Україні: теорія та практика / [ред. А. Я. Ходорчук]. – К. : ДЦССМ, 2003. – 272 с.
- 17. Стандарти** соціальних послуг у сфері протидії торгівлі людьми: збірка проектів документів / [упоряд. : В. Ю. Кизим, О. А. Козачук]. – К. : ТОВ „Агентство „Україна”, 2011. – 96 с.
- 18. Теслюк В.** Соціальна реабілітація дітей та молоді [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vkp/2009_4/st10.pdf
- 19. Теслюк В. М.** Методичні рекомендації з підготовки до семінарських занять із дисципліни „Технології соціально-педагогічної діяльності” для підготовки фахівців напряму 0101 „Педагогічна освіта” зі спеціальності 6.010106 „Соціальна педагогіка” / В. М. Теслюк – К. : НАКККіМ, 2011. – 160 с.
- 20. Чепурышкин И. П.** Абилитационно-воспитательное пространство как предмет педагогического исследования [Електронний ресурс] – Режим доступ: <http://rusameeduforum.com/content/ru/?task=art&article=1000797&iid=9>

Костючек М. Ф. Сутність і зміст соціально-педагогічної реабілітації дітей, постраждалих від торгівлі людьми

У статті розкриваються сутність і зміст соціально-педагогічної реабілітації дітей, постраждалих від торгівлі людьми, як напряму соціально-педагогічної діяльності; акцентується увага на виділенні й визначенні її основних структурних компонентів та їх особливостей – об’єкті, суб’єкті, меті, завданнях, принципах, функціях, ролях, напрямках, технологіях, методах, формах, етапах, результаті, що може стати у нагоді для соціальних педагогів, соціальних працівників, психологів, які працюють з різними категоріями дітей.

Ключові слова: сутність, зміст, соціально-педагогічна реабілітація, діти, постраждалі від торгівлі людьми.

Костючек М. Ф. Сущность и содержание социально-педагогической реабилитации детей, пострадавших от торговли людьми

В статье раскрываются сущность и содержание социально-педагогической реабилитации детей, пострадавших от торговли людьми, как направления социально-педагогической деятельности; акцентируется внимание на выделении и определении ее основных структурных компонентов и их особенностей – объекте, субъекте, цели, задачах, принципах, функциях, ролях, направлениях, технологиях, методах, формах, этапах, результате, что может пригодиться для социальных педагогов, социальных работников, психологов, работающих с разными категориями детей.

Ключевые слова: сущность, содержание, социально-педагогическая реабилитация, дети, пострадавшие от торговли людьми.

Kostyuchek M. F. The essence and content of social-pedagogical rehabilitation of children, victims of trafficking

In this article we have considered the essence and the content of socially-pedagogical rehabilitation of child, victims of trafficking, such as the direction of socially-pedagogical work; attention is paid to the selection and defined of its basic structural components and their features - object, subject, purpose, objectives, principles, functions, roles, domains, technologies, techniques, forms, stages, a result that may be useful for social workers, social pedagogues, psychologists, who work with different categories of children.

Key words: essence, content, socially-pedagogical rehabilitation, children, victims of trafficking.

Стаття надійшла до редакції 12.07.2012 р.

Прийнято до друку 31.08.2012 р.

УДК 37.013.42:331.518-053.6

Н. Л. Отрощенко

**ФОРМУВАННЯ Й РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ
РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА
ЗІ СТАРШОКЛАСНИКАМИ**

На стадії дотрудової соціалізації молода людина стикається із серйозними проблемами. Саме на цій стадії (період ранньої юності) відбувається процес вибору професії – вибору власне життєвого шляху, вибору долі.

Сьогодні спостерігаємо значні розбіжності між тим, чого прагнуть старшокласники, і реальною здатністю діяти для досягнення мети. Інакше кажучи, в більшості молодих людей наявний низький рівень розвитку індивідуально-особистісних характеристик, що дозволяють реалізувати на практиці соціальні й професійні інтереси та прагнення в контексті досягнення успіху, особистісної самореалізації.

Теоретичним і практичним питанням дотрудової соціалізації молоді присвячені праці таких вчених, як О. Балакірева, В. Загривий, В. Кальней, Є. Климов, Н. Ковальська, Т. Колесник, М. Корольчук, Л. Куліненко, М. Лукашевич, Н. Побірченко, М. Пряжніков, Ю. Філіппов та ін.

Під час аналізу теорії й практики з досліджуваної проблеми виявлено низку *суперечностей*, серед яких – між об'єктивною потребою сучасної економіки в конкурентноспроможних фахівцях і несформованістю якостей соціально-успішної особистості у молоді, яка включається в ринкові відносини.